

การประยุกต์ใช้ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลตรวจสอบปัจจัยที่อธิบายการสนับสนุน การท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่น

AN APPLICATION OF THEORY REASONED ACTION TO EXAMINE FACTORS EXPLAINING RESIDENTS' SUPPORT FOR COMMUNITY-BASED TOURISM

อัครพงศ์ อ้นทอง*

*Akarapong Untong**

คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้

School of Tourism Development, Maejo University.

**Corresponding author, e-mail: akarapong_un@hotmail.com*

Received: 8 January 2021; **Revised:** 27 May 2021; **Accepted:** 22 June 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความสอดคล้องของแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่อธิบายการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่นในชุมชนเกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา แบบจำลองประกอบด้วยตัวแปรแฝง 7 ตัวแปร ที่วัดจากตัวแปรสังเกตทั้งหมด 20 ตัวแปร ตัวอย่างเป็นคนท้องถิ่นที่พำนักบนเกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา จำนวน 246 ตัวอย่าง ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย และประยุกต์ใช้แบบจำลองสมการโครงสร้างวิเคราะห์ข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า การมีบทบาทต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลรวมต่อการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่นมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การรับรู้ถึงการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตามลำดับ ส่วนการรับรู้ผลเสียจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีอิทธิพลรวมต่อการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนน้อยที่สุด ดังนั้นหากต้องการกระตุ้นให้คนท้องถิ่นสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการเพิ่มบทบาทให้กับคนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มากขึ้น โดยเฉพาะการให้โอกาสกับคนท้องถิ่นในการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ ในขณะที่เดียวกันควรให้ข้อมูลที่ทำให้คนท้องถิ่นเกิดความรู้สึกความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวโดยชุมชน การสนับสนุนของคนท้องถิ่น ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล แบบจำลองสมการโครงสร้าง

Abstract

This article aims to develop and examine the consistency of a causal relationship model of the factors explaining the resident's support for community-based tourism in Koh Yao Noi community, Phang Nga Province. The model contains seven latent variables, which measured from 20 observable variables. The sample is the 246

local people living in Koh Yao Noi, Phang Nga Province. The questionnaire was used as a research tool while applying the structural equation model to analyze the data. The results from the study found that the role toward community-based tourism was the factor that had the highest total effect factor on community-based tourism support of local people, followed by the perception of community-based tourism and the perception of the benefits from community-based tourism, respectively. On the other hand, the perceived negative effects of community tourism had the lowest total effect on the local residents' support for community-based tourism. Therefore, to encourage local people to support community-based tourism, stakeholders should pay more attention to increase the role of local residents in the operation of community-based tourism, especially providing opportunities for local people to support various activities related to community-based tourism. In the meanwhile, the information should be provided to educate local residents about community-based tourism and the benefits arising from community-based tourism.

Keywords: Community-based Tourism, Residents' Support, Theory of Reasoned Action, Structural Equation Model

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะช่วยสร้างและกระจายรายได้ให้กับชุมชน รวมถึงการช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน อีกทั้งยังเป็นทางเลือกใหม่ให้กับชุมชนที่ประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจที่เกิดจากการถดถอยของรายได้จากอาชีพเดิมที่เป็นอาชีพหลัก หนึ่งในรูปแบบการท่องเที่ยวที่นิยมใช้ในระดับชุมชนได้แก่การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based tourism: CBT) ที่เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่อยู่บนพื้นฐานของการบริหารจัดการโดยชุมชนที่ซึ่งการมีส่วนร่วม (Participation) ของคนท้องถิ่นเป็นหนึ่งในเงื่อนไขที่สำคัญ โดยคนท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมทั้งในระดับการวางแผน การตัดสินใจ การบริหารจัดการ และการแก้ไขปัญหาในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวที่เป็นลักษณะของการรวมชุมชนเข้าด้วยกัน (Community integration) เพื่อร่วมกันควบคุมและเป็นเจ้าของการให้บริการกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยมีทุนทางสังคม (Social capital) เป็นตัวขับเคลื่อนและหล่อหลอมให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรที่มีอยู่ด้วยกิจกรรมการท่องเที่ยว [1]

การมีส่วนร่วมและสนับสนุนของคนท้องถิ่นเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนและมีความสำคัญต่อการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ความสำเร็จและความยั่งยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะเกิดขึ้นได้หากมีการกระจายผลประโยชน์ที่เหมาะสมและเป็นธรรมภายใต้ต้นทุนที่น้อยที่สุด และต้องได้รับการสนับสนุนร่วมมือจากทุกภาคส่วนโดยเฉพาะจากคนท้องถิ่น ในขณะที่การรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวซึ่งรวมถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการสนับสนุนและต่อต้านการท่องเที่ยวของคนท้องถิ่น รวมถึงการต้อนรับหรือปฏิเสธนักท่องเที่ยว และยังมีส่วนช่วยขับเคลื่อนและสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จและความยั่งยืนในการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในท้องถิ่นอีกด้วย [2-7]

การศึกษาที่ผ่านมาจึงให้ความสำคัญกับการศึกษาเพื่อค้นหาปัจจัยที่สามารถอธิบายการสนับสนุนการท่องเที่ยวของคนท้องถิ่น ซึ่งพบว่า การสนับสนุนการท่องเที่ยวของคนท้องถิ่นขึ้นอยู่กับปัจจัยที่หลากหลาย เช่น การรับรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น การรับรู้ถึงผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว การได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวของบุคคล การมีบทบาทต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของคนท้องถิ่น การมีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ความเชื่อมั่นต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่น [6, 8-10] ปัจจัยเหล่านี้มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ซับซ้อนและมีขนาดอิทธิพลต่อการสนับสนุนการท่องเที่ยวของคนท้องถิ่น

แตกต่างกัน [3, 6, 9, 11-13] ดังนั้นการศึกษาเชิงประจักษ์โดยส่วนใหญ่จึงพยายามตรวจสอบและเข้าใจถึงโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ซับซ้อนของปัจจัยที่อธิบายการสนับสนุนการท่องเที่ยวของคนท้องถิ่นด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural equation model: SEM) ที่พัฒนาบนพื้นฐานทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม (Social exchange theory) และทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Theory of reasoned action) [8, 9, 11, 14]

ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม (Social exchange theory) มักถูกประยุกต์ใช้ตรวจสอบถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการรับรู้ผลเสียและผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเกี่ยวกับการสนับสนุนการท่องเที่ยวของคนท้องถิ่น ขณะที่ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Theory of reasoned action) จะถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุสำหรับตรวจสอบและค้นหาปัจจัยที่ทำให้คนท้องถิ่นสนับสนุนการท่องเที่ยว ซึ่งอาจมาจากปัจจัยที่หลากหลายนอกเหนือจากการรับรู้ผลเสียและผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว เช่น การรับรู้ถึงการพัฒนารท่องเที่ยว การมีบทบาทต่อการท่องเที่ยว การได้รับประโยชน์ของบุคคล ความพึงพอใจในชีวิต เป็นต้น [6-7, 13] จากทฤษฎีทั้งสองจะเห็นได้ว่า ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลมีความเหมาะสมมากกว่าในการนำมาประยุกต์ใช้พัฒนาแบบจำลองเพื่อตรวจสอบและค้นหาปัจจัยที่นอกเหนือจากผลเสียและผลประโยชน์ที่สามารถอธิบายการสนับสนุนการท่องเที่ยวของคนท้องถิ่น [6,12-13, 15-16]

การศึกษาที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า การสนับสนุนของคนท้องถิ่นเป็นองค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน [1,7] แต่ยังมีงานเชิงประจักษ์จำนวนน้อยที่ค้นหาปัจจัยที่กระตุ้นให้คนท้องถิ่นสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน บทความนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนาและตรวจสอบความสอดคล้องของแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่อธิบายการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา เป็นกรณีศึกษา เนื่องจากเป็นหนึ่งในชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งการันตีด้วยรางวัลทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ และมักถูกเลือกเป็นแหล่งศึกษาดูงานของชุมชนอื่น ๆ ที่สนใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การทราบถึงปัจจัยที่อธิบายการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานและการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ข้อมูลดังกล่าวเป็นสารสนเทศสำคัญที่นำมาสู่ความเข้าใจถึงลำดับความสำคัญของปัจจัยที่กระตุ้นให้คนท้องถิ่นสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการให้ความรู้ความเข้าใจกับคนท้องถิ่นและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมถึงการสร้าง ความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน นอกจากนี้ สารสนเทศดังกล่าวยังมีความสำคัญต่อการวางแผนทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนที่สอดคล้องกับความต้องการของคนท้องถิ่นที่นำมาสู่การป้องกันความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตจากการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

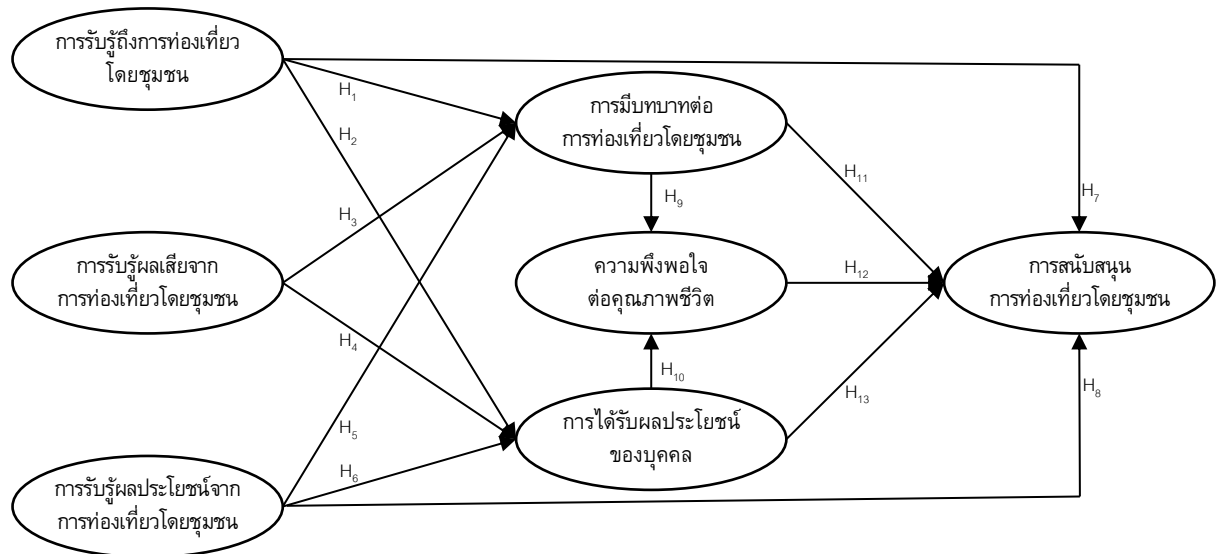
บทความนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนาและตรวจสอบความสอดคล้องของแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่อธิบายการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่นในชุมชนเกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา

วิธีดำเนินการวิจัย

กรอบแนวคิดและสมมติฐาน

บทความนี้พัฒนาแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่อธิบายการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่นบนพื้นฐานทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล ร่วมกับสารสนเทศที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสนับสนุนการท่องเที่ยวของคนท้องถิ่น และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยาวน้อย พบว่า ในกรณีของเกาะยาวน้อย การรับรู้ผลประโยชน์และผลเสียจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการรับรู้ถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นสามตัวแปรภายนอกที่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่น โดยการมีบทบาทต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการได้รับผลประโยชน์ของบุคคลจากการท่องเที่ยวเป็นตัวแปรคั่นกลาง (Mediator variables) ที่ส่งผ่านอิทธิพลของตัวแปรทั้งสามไปยังการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่น และความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตที่ซึ่งมีอิทธิพลทางตรงต่อการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่น จากโครงสร้างความสัมพันธ์ดังกล่าว สามารถกำหนดกรอบแนวคิดและแบบจำลองเริ่มต้น (Initial model) รวมทั้งสมมติฐานเพื่อการทดสอบได้ 13 สมมติฐาน (H_1-H_{13}) ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่อธิบายการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่น

ประชากรและตัวอย่าง

ประชากร คือ คนท้องถิ่นที่พำนักบนเกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา อย่างถาวรในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา และมีอายุระหว่าง 18-65 ปี ซึ่งจากข้อมูล กชช. 2 ค ปี พ.ศ. 2558 พบว่า มีจำนวน 2,049 คน แม้วายังไม่มีข้อสรุปว่าขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้างควรเป็นจำนวนเท่าไร แต่การศึกษาส่วนใหญ่เสนอให้มีขนาดตัวอย่างขั้นต่ำไม่น้อยกว่า 200 ตัวอย่าง [17-18] ทั้งนี้ด้วยข้อจำกัดทางด้านงบประมาณและระยะเวลา จึงกำหนดขนาดตัวอย่างไว้ที่ 250 ตัวอย่าง และประยุกต์ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) และเลือกสัมภาษณ์คนท้องถิ่นทุก ๆ ลำดับที่ 3 ที่สะดวกจะให้ข้อมูล โดยเก็บข้อมูลในช่วงระหว่างเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม พ.ศ. 2559 ซึ่งจากการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลพบว่า มีจำนวนตัวอย่างที่มีข้อมูลสมบูรณ์ที่สามารถวิเคราะห์ด้วย SEM ได้จำนวน 246 ตัวอย่าง ซึ่งเพียงพอที่ทำให้การวิเคราะห์ด้วย SEM มีอำนาจในการทดสอบหรือการวิเคราะห์ทางสถิติภายใต้แบบจำลองดังกล่าว

การพัฒนาและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

จากกรอบแนวคิดในภาพที่ 1 ประกอบด้วยตัวแปรนามธรรม (Subjective variables) 7 ตัวแปร ที่ต้องมีการพัฒนาแบบจำลองการวัด โดยการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติก่อนพัฒนาเป็นชุดคำถามที่มีมาตราประมาณค่า 7 ระดับ (น้อยที่สุด-มากที่สุด) แล้วนำชุดคำถามที่พัฒนาไปปรึกษาผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญพร้อมทั้งทดสอบความเที่ยงของชุดคำถาม โดยชุดคำถามที่ใช้สัมภาษณ์ถูกพัฒนาเป็นตัวแปรสังเกต (Observable variables) ด้วยการรวม

ข้อคำถามที่วัดในเรื่องเดียวกันเข้าด้วยกันด้วยการหาค่าเฉลี่ย สุดท้ายแล้วได้ตัวแปรสังเกตที่เป็นตัวแปรต่อเนื่อง (Continuous variables) จำนวน 20 ตัวแปร สำหรับนำมาใช้พัฒนาแบบจำลองการวัดตัวแปรนามธรรมทั้ง 7 ตัวแปร (โดยทั่วไปเรียกว่า ตัวแปรแฝง (Latent variables))

ตารางที่ 1 เป็นผลการทดสอบความเชื่อมั่นของชุดตัวแปรสังเกตที่ใช้วัดตัวแปรแฝง 7 ตัวแปร พบว่าค่า Cronbach's alpha (Alpha) และ composite reliability (CR) ที่คำนวณได้ของทุกตัวแปร มีค่ามากกว่า 0.6 และ 0.7 ตามลำดับ [19] หมายความว่า ชุดตัวแปรสังเกตมีความสัมพันธ์เพียงพอที่จะนำมาใช้สกัดองค์ประกอบเพื่อวัดตัวแปรแฝงได้อย่างมีความเชื่อมั่นในเกณฑ์ที่สูง ขณะที่ค่า average variance extracted (AVE) ที่ได้มีค่ามากกว่าร้อยละ 50 หมายความว่า ตัวแปรแฝง (หรือ องค์ประกอบที่สกัดได้) สามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรสังเกตได้มากกว่าร้อยละ 50 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่เสนอโดย Hair et al. [19]

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบความเชื่อมั่นในการวัดตัวแปรแฝง

ตัวแปรแฝง (องค์ประกอบ)	จำนวน ตัวแปรสังเกต	Cronbach's alpha (Alpha)	Composite Reliability (CR)	Average Variance Extracted (AVE)
การรับรู้ถึงการท่องเที่ยวโดยชุมชน	3	0.877	0.894	73.68
การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยชุมชน	3	0.836	0.870	69.00
การรับรู้ผลเสียจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน	3	0.893	0.895	74.04
การมีบทบาทต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน	3	0.888	0.946	85.46
การได้รับผลประโยชน์ของบุคคล	3	0.873	0.865	69.54
ความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิต*	2	0.897	0.900	81.82
การสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน	3	0.862	0.935	82.68

หมายเหตุ: * กำหนดให้ค่าสัมประสิทธิ์มีค่าคงที่ 1 ตัว เพื่อให้จำนวนตัวแปรสังเกตเพียงพอสำหรับการวัดค่าตัวแปรแฝง

การตรวจสอบและปรับปรุงแบบจำลอง

แบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่อธิบายการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่น ถูกพัฒนาจากแบบจำลองการวัดและกรอบแนวคิดในภาพที่ 1 ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรสังเกต 20 ตัวแปร ตัวแปรแฝง 7 ตัวแปร เป็นตัวแปรแฝงภายนอก 3 ตัวแปร ได้แก่ การรับรู้ถึงการท่องเที่ยวโดยชุมชน การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการรับรู้ผลเสียจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเป็นตัวแปรแฝงภายใน 4 ตัวแปร ได้แก่ การมีบทบาทต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน การได้รับผลประโยชน์ของบุคคลจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน ความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิต และการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่น

แบบจำลองข้างต้นประกอบด้วยตัวแปรสังเกต 20 ตัวแปร และมีพารามิเตอร์ที่ต้องประมาณค่า 81 ตัว ดังนั้นจึงมีองศาความเป็นอิสระ (Degree of freedom) เท่ากับ 129 $[(20 * ((20 + 1) / 2)) - 81]$ แสดงว่า เมทริกซ์ variance-covariance ของชุดตัวแปรสังเกตมีสมาชิกมากกว่าพารามิเตอร์ในแบบจำลอง หรือเรียกว่า over identified หมายความว่า ตัวแปรแฝงแต่ละตัวในแบบจำลองถูกกำหนดให้วัดค่าได้ และสามารถประมาณค่าสัมประสิทธิ์ของแบบจำลองได้

บทความนี้เป็นกรณีวิเคราะห์เชิงสถิต (Static) ที่ประยุกต์ใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural equation model: SEM) ตรวจสอบความสอดคล้องของความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่อธิบายการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่น ซึ่งมีข้อตกลงเบื้องต้นที่สำคัญว่า ตัวแปรสังเกตในแบบจำลองต้องมีลักษณะ multivariate normality ซึ่งผลการทดสอบ multivariate normality ที่แสดงในตารางที่ 2 พบว่า ชุดข้อมูลที่ใช้ศึกษา

ไม่มีลักษณะ multivariate normality (ค่า $p\text{-value} < 0.05$) ทำให้ค่าสัมประสิทธิ์ที่ประมาณค่าได้จากวิธี maximum likelihood estimation (MLE) อคติ (Bias) และไม่มีประสิทธิภาพ (Inefficient) ดังนั้นเพื่อให้ค่าสัมประสิทธิ์ที่ประมาณค่าได้ไม่อคติ (Unbiased) และมีประสิทธิภาพ (Efficient) บทความนี้จึงใช้วิธี maximum likelihood estimation with robust standard errors (MLR) ประมาณค่าสัมประสิทธิ์และค่านำหนักองค์ประกอบแทนวิธี MLE [20-21]

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบ multivariate normality ของข้อมูลที่ใช้ศึกษา

สถิติที่ทดสอบ	ค่าสถิติที่คำนวณได้	ค่า Chi-square (χ^2)	$p\text{-value}$ of normality tests
Mardia mSkewness	95.669	3,974.875	0.000
Mardia mKurtosis	562.830	1,054.398	0.000
Henze-Zirkler	1.111	8,964.292	0.000
Doornik-Hansen	-	365.778	0.000

นอกจากนี้ จากการตรวจสอบความกลมกลืน (Fit) ของแบบจำลองตามกรอบแนวคิดในภาพที่ 1 กับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากสัมภาษณ์คนท้องถิ่นในพื้นที่เกาะยาวน้อย พบว่า แบบจำลองตามกรอบแนวคิด (หรือแบบจำลองฐาน) ไม่กลมกลืน (Not fit) กับข้อมูลเชิงประจักษ์ (ดูค่าสถิติที่ใช้วัดความกลมกลืนในตารางที่ 3 คอลัมน์ “แบบจำลองฐาน”) ดังนั้นจึงปรับปรุงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของแบบจำลองใหม่ตามความสัมพันธ์ระหว่างชุดตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา (พิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์) ร่วมกับข้อเสนอแนะที่ได้จากโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูล (พิจารณาจาก modification index) การทบทวนวรรณกรรม และตรรกะที่สมเหตุสมผลที่ได้จากการสัมภาษณ์และพูดคุยกับคนท้องถิ่นที่เป็นกลุ่มประชากร ในที่สุดแล้วได้ปรับปรุงแบบจำลองตามกรอบแนวคิดในภาพที่ 1 เพิ่มเติมโดยเพิ่มเส้นอิทธิพลทางตรง 2 เส้น ได้แก่ 1) เส้นอิทธิพลทางตรงระหว่างการรับรู้ผลเสียจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน และ 2) เส้นอิทธิพลทางตรงระหว่างการได้รับผลประโยชน์ของบุคคลกับการมีบทบาทต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทำให้ต้องเพิ่มเติมสมมติฐานในการทดสอบอีกสองสมมติฐานตามเส้นอิทธิพลทางตรงที่เพิ่มขึ้น (รวมเป็น 15 สมมติฐาน)

ภายหลังจากการปรับปรุงแบบจำลองแล้ว พบว่า แบบจำลองที่ปรับปรุง (หรือแบบจำลองทางเลือก) มีค่าสถิติที่ใช้วัดความกลมกลืนดีขึ้นดังแสดงในตารางที่ 3 คอลัมน์ “แบบจำลองทางเลือก” โดยมีค่าสถิติไคสแควร์ (Chi-square) ของแบบจำลองทางเลือกแตกต่างจากแบบจำลองฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และแบบจำลองดังกล่าวยังคง over identified (มีองศาความเป็นอิสระเท่ากับ $135 [20 \times ((20+1)/2) - 75]$) ดังนั้นบทความนี้จึงเลือกแบบจำลองทางเลือกมาใช้ในการศึกษา

ตารางที่ 3 ค่าสถิติที่ใช้วัดความกลมกลืนของแบบจำลอง

ค่าสถิติที่ใช้วัดความกลมกลืน	เกณฑ์การพิจารณา	แบบจำลองฐาน	แบบจำลองทางเลือก
1. Chi-square (χ^2)	low χ^2 and not sig.	257.849 ($p\text{-value} = 0.000$)	210.440 ($p\text{-value} = 0.002$)
2. χ^2/df	ยิ่งน้อยยิ่งดี	1.653	1.358
3. RMSEA (90% confidence interval)	ยิ่งน้อยยิ่งดี	0.052 [0.041, 0.063]	0.038 [0.024, 0.051]
4. SRMR	ยิ่งน้อยยิ่งดี	0.078	0.046
5. Comparative Fit Index (CFI)	ยิ่งมากยิ่งดี	0.951	0.974
6. Tucker Lewis Index (TLI)	ยิ่งมากยิ่งดี	0.940	0.968
7. Chi-square difference tests	-	-	62.361 ($p\text{-value} = 0.000$)

ผลการวิจัย

ผลการปรับปรุงแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสนับสนุนการท่องเที่ยว โดยชุมชนของคนท้องถิ่นด้วยการเพิ่มความสัมพันธ์ระหว่างความแปรปรวนของค่าคลาดเคลื่อนจากการวัด (Measurement error) ของตัวแปรภายนอกและภายใน เพื่อให้แบบจำลองตามสมมติฐานกลมกลืน (Fit) กับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์คนท้องถิ่น พบว่า ค่าไคสแควร์ (Chi-square: χ^2) ที่เป็นค่าสถิติสำหรับทดสอบสมมติฐานหลักที่ว่า covariance matrix ของข้อมูลเชิงประจักษ์ (S) เท่ากับ covariance matrix ของแบบจำลอง (Σ) [$H_0: S = \Sigma$] [19] มีค่า *p-value* ที่คำนวณได้ (*p-value* = 0.062) มากกว่า 0.05 แสดงว่า ไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานหลัก ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 หรืออาจกล่าวได้ว่า แบบจำลองตามสมมติฐานสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 อย่างไรก็ตาม ค่าสถิติไคสแควร์เป็นค่าที่อ่อนไหวต่อขนาดจำนวนตัวอย่าง [17-18, 22] ดังนั้นจึงต้องพิจารณาค่าสถิติอื่น ๆ ประกอบ จากข้อมูลในตารางที่ 4 พบว่า ค่าสถิติไคสแควร์ที่ปรับด้วยองศาความเป็นอิสระและค่าดัชนีวัดความกลมกลืนอีก 4 ตัว ($\chi^2/df = 1.181$, RMSEA = 0.027, SRMR = 0.046, CFI = 0.987, TLI = 0.984) มีค่าภายใต้เงื่อนไขที่แสดงให้เห็นว่า แบบจำลองตามสมมติฐานกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และค่าสถิติไคสแควร์ของแบบจำลองที่ปรับปรุงมีค่าแตกต่างจากแบบจำลองก่อนปรับปรุงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 (ดูผลการทดสอบในตารางที่ 4 แถวบนสุดท้าย)

ตารางที่ 4 ค่าสถิติที่ใช้วัดความกลมกลืน (Goodness of fit)

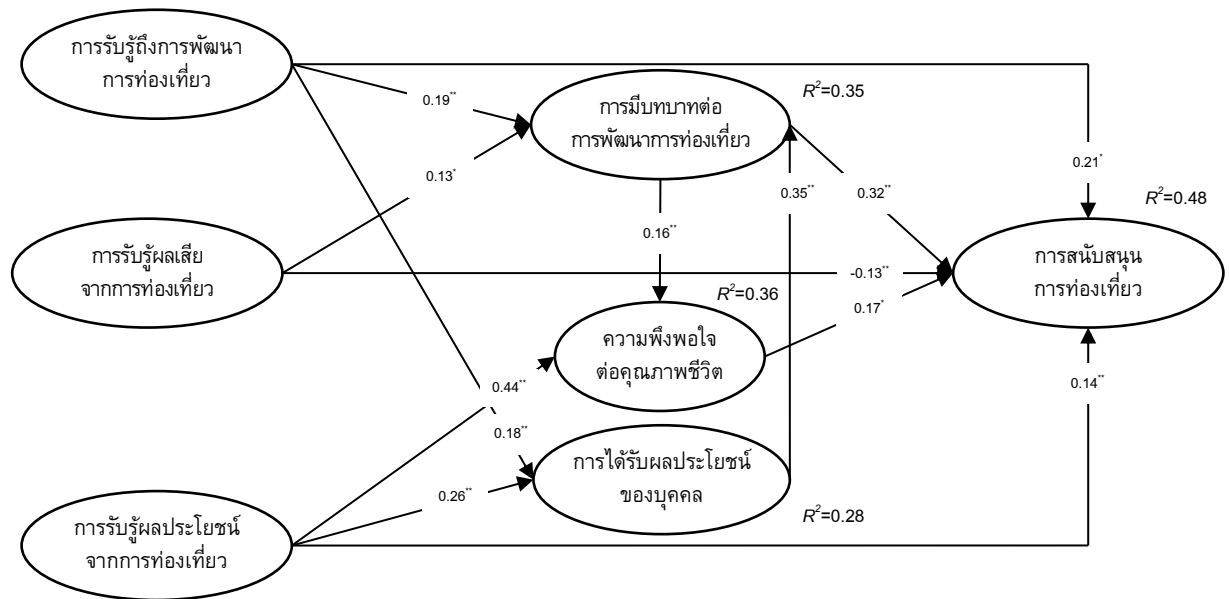
ค่าสถิติที่ใช้วัดความกลมกลืน	เกณฑ์การพิจารณา	ค่าที่ได้	ผลการพิจารณา
1. Chi-square (χ^2)	low χ^2 (<i>p-value</i> > 0.05) [23]	181.863 (<i>p-value</i> = 0.062)	✓
2. χ^2/df	≤ 2.00 [18]	1.181	✓
3. RMSEA (90% confidence interval)	≤ 0.07 [24]	0.027 (0.000, 0.042)	✓
4. SRMR	≤ 0.08 [25]	0.046	✓
5. Comparative Fit Index (CFI)	≥ 0.95 [25]	0.987	✓
6. Tucker Lewis Index (TLI)	≥ 0.95 [25]	0.984	✓
7. Chi-square difference tests ($\Delta \chi^2$)*	<i>p-value</i> < 0.05	34.966 (<i>p-value</i> = 0.00)	✓

หมายเหตุ: RMSEA = root mean square error of approximation, SRMR = standardized root mean square residual

* เทียบกับแบบจำลองก่อนปรับปรุง

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ (Squared multiple correlations: R^2) พบว่า ชุดตัวแปรในแบบจำลองสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่นได้มากที่สุดถึงร้อยละ 48 รองลงมาได้แก่ ความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิต และการมีบทบาทต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนประมาณร้อยละ 36 และ 35 ตามลำดับ ส่วนการได้รับผลประโยชน์ของบุคคลเป็นตัวแปรที่ชุดตัวแปรในแบบจำลองสามารถอธิบายความแปรปรวนได้น้อยที่สุดประมาณร้อยละ 28 ดังแสดงในภาพที่ 2

ส่วนผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การรับรู้ถึงการท่องเที่ยวโดยชุมชน การรับรู้ผลเสียและผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่น โดยการมีบทบาทต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน และความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตเป็นสองตัวแปรคั่นกลางสำคัญที่ส่งผ่านอิทธิพลจากตัวแปรทั้งสามไปยังการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10

หมายเหตุ: $\chi^2 = 181.863$ (p-value = 0.062); $\chi^2/df = 1.181$, root mean square error of approximation (RMSEA) = 0.027; standardized root mean square residual (SRMR) = 0.046; comparative fit index (CFI) = 0.987; Tucker-Lewis index (TLI) = 0.984; **, * แสดงระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และ 0.10 ตามลำดับ

ภาพที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐานของแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่อธิบายการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่น

สำหรับผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐานด้วยวิธี MLR ที่แสดงในภาพที่ 2 พบว่า

1) ตัวแปรการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่นได้รับอิทธิพลทางตรงจาก 5 ตัวแปร โดยได้รับอิทธิพลทางตรงจากตัวแปรการมีบทบาทต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากที่สุด (มีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.32) รองลงมาได้แก่ การรับรู้ถึงการท่องเที่ยวโดยชุมชน ความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิต และการรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งมีขนาดอิทธิพลที่ใกล้เคียงกัน (มีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.21, 0.17 และ 0.13 ตามลำดับ) ส่วนการรับรู้ผลเสียจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีขนาดอิทธิพลน้อยที่สุด (มีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ -0.13) และเป็นตัวแปรเดียวที่มีเครื่องหมายเป็นลบ หมายความว่า การที่คนท้องถิ่นรับรู้ผลเสียจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพิ่มขึ้นจะทำให้คนท้องถิ่นมีแนวโน้มที่จะสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนลดลง

2) ตัวแปรการมีบทบาทต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้รับอิทธิพลทางตรงจาก 3 ตัวแปร โดยได้รับอิทธิพลทางตรงจากตัวแปรการได้รับผลประโยชน์ของบุคคลมากที่สุด (มีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.35) รองลงมาได้แก่ การรับรู้ถึงการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการรับรู้ผลเสียจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งมีขนาดอิทธิพลที่ใกล้เคียงกัน (มีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.19 และ 0.13 ตามลำดับ)

3) ตัวแปรการได้รับผลประโยชน์ของบุคคลได้รับอิทธิพลทางตรงจาก 2 ตัวแปร โดยได้รับอิทธิพลทางตรงจากตัวแปรการรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากกว่าการรับรู้ถึงการท่องเที่ยวโดยชุมชน (มีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.26 และ 0.13)

4) ตัวแปรความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตได้รับอิทธิพลทางตรงจาก 2 ตัวแปร เช่นเดียวกัน โดยได้รับอิทธิพลทางตรงจากการรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากกว่าการมีบทบาทต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน ถึง 2.75 เท่า (มีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.44 และ 0.16 ตามลำดับ)

ตารางที่ 5 เป็นผลการประมาณค่าขนาดอิทธิพลที่ตัวแปรในแบบจำลองมีต่อตัวแปรการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่น พบว่า ตัวแปรเกือบทั้งหมดมีทิศทางของอิทธิพลในทิศทางบวก หมายความว่า การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นของตัวแปรเหล่านี้ เช่น การให้คนท้องถิ่นมีบทบาทในการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพิ่มขึ้น การให้ข้อมูลกับคนท้องถิ่นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เกิดขึ้นภายในท้องถิ่นเพิ่มขึ้น การสร้างความเข้าใจที่กระตุ้นให้คนท้องถิ่นรับรู้ถึงผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพิ่มขึ้น เป็นต้น มีผลทำให้คนท้องถิ่นสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพิ่มขึ้น ยกเว้น ตัวแปรการรับรู้ผลเสียจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเป็นตัวแปรเดียวที่มีอิทธิพลต่อการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่นในทิศทางลบ หมายความว่า การเพิ่มขึ้นของรับรู้เกี่ยวกับผลเสีย (หรือ ผลกระทบเชิงลบ) จากการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีผลทำให้คนท้องถิ่นลดการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่น

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบขนาดอิทธิพล พบว่า ตัวแปรที่ใช้ศึกษาเกือบทั้งหมดมีขนาดอิทธิพลทางตรงมากกว่าทางอ้อม ยกเว้น การได้รับผลประโยชน์ของบุคคล ที่มีเฉพาะอิทธิพลทางอ้อมต่อการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่นเพียงอย่างเดียว (ดูรายละเอียดในคอลัมน์อิทธิพลทางตรงและทางอ้อมในตารางที่ 5) สำหรับผลการประมาณค่าอิทธิพลรวม พบว่า การมีบทบาทต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลรวมต่อการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่นมากที่สุด (มีขนาดอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.346) รองลงมาได้แก่ การรับรู้ถึงการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งมีขนาดอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.295 และ 0.243 ตามลำดับ (น้อยกว่าการมีบทบาทต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนประมาณ 0.173 และ 0.423 เท่า ตามลำดับ) สำหรับความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตและการได้รับผลประโยชน์ของบุคคล มีขนาดอิทธิพลรวมน้อยกว่าการมีบทบาทต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนประมาณ 1.860 และ 1.023 เท่า ตามลำดับ (มีขนาดอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.171 และ 0.121) ส่วนการรับรู้ผลเสียจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลรวมต่อการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่นน้อยที่สุด โดยมีขนาดอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.086 ซึ่งน้อยกว่าการมีบทบาทต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนประมาณ 5.023 เท่า

ตารางที่ 5 ขนาดอิทธิพลที่ตัวแปรต่าง ๆ มีต่อตัวแปรการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่น

ตัวแปร	ตัวแปรการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่น		
	อิทธิพลทางตรง	อิทธิพลทางอ้อม	อิทธิพลรวม
การรับรู้ถึงการท่องเที่ยวโดยชุมชน	0.207	0.088	0.295
การรับรู้ผลประโยชน์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน	0.136	0.108	0.243
การรับรู้ผลเสียของการท่องเที่ยวโดยชุมชน	-0.129	0.043	-0.086
การมีบทบาทต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน	0.317	0.028	0.346
การได้รับผลประโยชน์ของบุคคล	-	0.121	0.121
ความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิต*	0.171	-	0.171
ค่าสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ (R^2)		0.483	

จากผลการศึกษาในเชิงประจักษ์แสดงให้เห็นว่า การสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่น (ของเกาะยาวน้อย) ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ทั้งที่มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อม โดยการเปิดโอกาสให้คนท้องถิ่นเข้ามา มีบทบาทต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน และผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่น ขณะที่การทราบถึงผลเสียที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นปัจจัยที่บั่นทอนให้คนท้องถิ่นสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนลดลง สำหรับการได้รับผลประโยชน์ของบุคคลเป็นตัวกระตุ้นทางอ้อมให้คนท้องถิ่นสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนผ่านการมีบทบาทต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ผลการศึกษายังแสดงให้เห็นว่า การกระตุ้นและส่งเสริมให้คนท้องถิ่นสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรให้ความสำคัญกับการเพิ่มบทบาทให้กับคนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยเฉพาะในเรื่องการเปิดโอกาสให้คนท้องถิ่นเข้ามาสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมทั้งการสร้าง ความเข้าใจเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยเฉพาะผลประโยชน์ในเรื่องของการสร้างโอกาสในการมีงานทำและรายได้ให้กับคนในชุมชน นอกจากนี้ ค่าสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ที่แสดง ในแผนอนสุดท้ายของตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรทั้ง 6 ตัวแปร ที่ใช้ในการศึกษาสามารถอธิบาย (หรือ ทำนาย) การสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่นได้ร้อยละ 48 ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การสนับสนุน การท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่นยังขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ อีก ซึ่งควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อค้นหาปัจจัยดังกล่าว

สรุปและอภิปรายผล

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความสอดคล้องของแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่อธิบายการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่น โดยพัฒนาแบบจำลองบนพื้นฐานของทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลร่วมกับสารสนเทศที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมและการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยาวน้อย โดยประยุกต์ใช้แบบจำลองสมการโครงสร้างวิเคราะห์ข้อมูลที่ ได้จากการสัมภาษณ์คนท้องถิ่นที่พำนักบนเกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา จำนวน 246 ตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่อธิบายการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่น

ผลการศึกษาพบว่า การสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่นขึ้นอยู่กับหลายปัจจัยและมีขนาดอิทธิพลแตกต่างกัน ส่วนใหญ่มีขนาดอิทธิพลทางตรงมากกว่าอิทธิพลทางอ้อม (ยกเว้น การได้รับผลประโยชน์ของบุคคล) ผลการประมาณค่าขนาดอิทธิพลรวมด้วยวิธี MLR พบว่า การที่คนท้องถิ่นมีบทบาทต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายในท้องถิ่นของตนเองเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของการมีโอกาสนับสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนท้องถิ่นสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากขึ้น ในขณะที่การเพิ่มขึ้นของการรับรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายในท้องถิ่น และการรับรู้ถึงผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีต่อท้องถิ่นเป็นสองปัจจัยที่มีความสำคัญรองลงมา โดยโอกาสในการมีงานทำและรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่นเป็นผลประโยชน์สำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่คนท้องถิ่นรับรู้ ขณะที่การแย่งงานจากแรงงานนอกพื้นที่และความแออัดที่เพิ่มขึ้นในท้องถิ่นจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นผลเสียสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่คนท้องถิ่นรับรู้ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการเพิ่มขึ้นของการรับรู้ผลเสียจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนทำให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่นลดลง แต่ยังคงน้อยกว่าอิทธิพลของการรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยชุมชนถึง 2.83 เท่า สำหรับการได้รับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับบุคคลเป็นปัจจัยที่มีเฉพาะอิทธิพลทางอ้อมผ่านการมีบทบาทต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ช่วยกระตุ้นให้คนท้องถิ่นสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ข้อค้นพบข้างต้นสอดคล้องกับงานศึกษาในอดีตหลายชิ้น เช่น Nunkoo, Smith, and Ramkissoon [8] Sharpley [9] Nunkoo, and So [6] และอัครพงศ์ อันทอง, กันต์สินี กันท์หวงศ์วาร, และณัฐพล อนันต์ธนาสาร [7] เป็นต้นที่พบว่า การสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวของคนท้องถิ่นขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เช่น การรับรู้ถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น การรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยว การได้รับผลประโยชน์ส่วนบุคคล การมีบทบาทต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว การมีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ความเชื่อมั่นที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น [8, 9, 6, 7] ขณะที่งานศึกษาของ Nunkoo, and So [6] ได้แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยเหล่านี้มีลักษณะของความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างที่ซับซ้อนในลักษณะรูปแบบที่หลากหลาย และยังมีขนาดอิทธิพลต่อการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวของคนท้องถิ่นแตกต่างกัน [6]

นอกจากนี้ จากผลการศึกษา ยังแสดงให้เห็นว่า ตัวแปรการมีบทบาทต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่นเป็นตัวแปรคนกลาง (Mediator) ที่สำคัญในการส่งผ่านอิทธิพลทางอ้อมของตัวแปรต่าง ๆ ไปยังการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่น โดยเฉพาะตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการได้รับผลประโยชน์โดยตรงของบุคคลจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน หรือการรับรู้ถึงผลประโยชน์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีต่อท้องถิ่นและ/ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน [1] และยิ่งสอดคล้องกับงานศึกษาในอดีต ซึ่ง Látková, and Vogt [26] และ Nunkoo, and Smith [27] พบว่า การที่คนท้องถิ่นมีบทบาทต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่มีทั้งอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวของคนท้องถิ่น [26, 27] ขณะที่ Nunkoo, and Gursoy [28] และ อัครพงศ์ อันทอง และวราภรณ์ ดวงแสง [10] พบว่า การได้รับผลประโยชน์ส่วนบุคคลเป็นอีกหนึ่งตัวแปรสำคัญที่กระตุ้นให้คนท้องถิ่นสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นภายในท้องถิ่นตนเอง [28, 10]

จากผลการศึกษา มีข้อเสนอแนะว่า:

1) การส่งเสริมให้คนท้องถิ่นสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน ต้องให้ความสำคัญกับการเปิดโอกาสให้คนท้องถิ่นมีบทบาทและมีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้คนท้องถิ่นได้แสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของท้องถิ่นให้มากขึ้น รวมถึงการนำข้อเสนอของชุมชนมาใช้กำหนดแนวทางการดำเนินงานของการท่องเที่ยวโดยชุมชน นอกจากนี้ หนึ่งในสิ่งที่ดึงดูดและกระตุ้นให้คนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทเพิ่มขึ้นในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การจัดสรรและ/แบ่งปัน (การกระจายผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยชุมชน) ให้กับคนท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพิ่มขึ้น (และเป็นธรรม)

2) การกระตุ้นให้คนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมและสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างต่อเนื่อง ควรมีการสร้างความเข้าใจและให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน เช่น ผลประโยชน์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีต่อเศรษฐกิจชุมชน ความสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีส่วนช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน รวมถึงการจัดให้มีเวทีรับฟังข้อเสนอแนะจากคนท้องถิ่นอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เพื่อระดมความคิดเห็น รับทราบปัญหาจากการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และควรนำความคิดเห็นและ/ข้อเสนอแนะจากเวทีดังกล่าวมาใช้ในการวางแผนและปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานและการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของท้องถิ่นให้ก่อประโยชน์มากกว่าผลเสีย

3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและองค์กรชุมชนที่ดำเนินงานและจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรให้ความสำคัญในลำดับแรกกับแนวทางการดำเนินงานที่ใช้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือที่นำมาสู่การสร้างโอกาสในการมีงานทำและรายได้ให้กับคนในชุมชน การเพิ่มโอกาสให้กับธุรกิจของชุมชน และการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน เนื่องจากแนวทางดังกล่าวจะนำมาสู่ความต่อเนื่องและความยั่งยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่น

อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อคนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมและสนับสนุนโดยที่หน่วยงานและคนท้องถิ่นจะต้องร่วมมือกันกำหนดและวางแนวทางที่จะทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนสร้างประโยชน์มากที่สุดด้วยต้นทุนที่เกิดขึ้นน้อยที่สุดเพื่อนำมาสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืน

สำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นของการวิเคราะห์เปรียบเทียบกลุ่มที่แตกต่างกันระหว่างคนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวกับที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวว่ามีปัจจัยและโครงสร้างความสัมพันธ์ที่แตกต่างกันอย่างไรในการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมทั้งการศึกษาเพื่อค้นหาปัจจัยอื่น ๆ เพิ่มเติมที่สามารถอธิบายการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคนท้องถิ่น

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการ “ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อประชาชนในท้องถิ่นและศักยภาพ การเก็บค่าธรรมเนียม” ภายใต้ชุดโครงการเรื่อง ประสิทธิภาพและธรรมาภิบาลของนโยบายสาธารณะไทย การวิจัย เพื่อเสริมสร้างนักนโยบายสาธารณะที่ดี ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยวิจัยมนุษยศาสตร์ สำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย (สกว.)

เอกสารอ้างอิง

- [1] Okazaki, E. (2008). A community-based tourism model: Its conception and use. *Journal of Sustainable Tourism*. 16(5), 511-529.
- [2] Untong, A. (2006). Attitude of local residents on tourism impacts: a case study of Chiang Mai and Chiang Rai. *Proceeding 12th Asia Pacific Tourism Association and 4th APacCHRIE Joint Conference*, June 26-29, 2006. Hualien, Taiwan.
- [3] Untong, A., Kaosa-ard, M., Ramos, V., Sangkakorn, K., and Rey-Maqueira, J. (2010). Factors influencing local resident support for tourism development: a structural equation model. *Proceeding of 16th Asia Pacific Tourism Association Annual Conference*, July 13-16, 2010. Macao, Macao.
- [4] Gursoy, D., Chi, C.G., and Dyer, P. (2010). Locals' attitudes toward mass and alternative tourism: the case of Sunshine coast, Australia. *Journal of Travel Research*. 49(3), 381-394.
- [5] อัครพงษ์ อ้นทอง, และมิ่งสรรพ์ ขาวสอาด. (2555). การเปรียบเทียบการรับรู้ของคนท้องถิ่นต่อศักยภาพ ผลกระทบ และการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นระหว่างเชียงใหม่กับปาย. *วารสารบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*. 1(1), 45-62.
- [6] Nunkoo, R., and So, K.K.F. (2015). Residents' support for tourism: testing alternative structural model. *Journal of Travel Research*. 15(7), 847-861.
- [7] อัครพงษ์ อ้นทอง, กันต์สินี กันทะวงศ์วาร, และณัฐพล อนันต์ธนาสาร. (2561). การรับรู้ของประชาชนต่อผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น. เชียงใหม่: มูลนิธิสถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ.
- [8] Nunkoo, R., Smith, S.L., and Ramkissoon, H. (2013). Residents' attitudes to tourism: a longitudinal study of 140 articles from 1984 to 2010. *Journal of Sustainable Tourism*. 21(1), 5-25.
- [9] Sharpley, R. (2014). Host perceptions of tourism: a review of the research. *Tourism Management*. 42(June), 37-49.
- [10] อัครพงษ์ อ้นทอง, และวราภรณ์ ดวงแสง (2562). ปัจจัยที่อธิบายการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวของคนท้องถิ่น: กรณีจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยววิถีชุมชน. *วารสารวิจัยวิทยาการวิจัย*. 32(1), 29-51.
- [11] Yoon, Y., Gursoy, D., and Chen, J.S. (2001). Validating a tourism development theory with structural equation modeling. *Tourism Management*. 22(4), 363-373.
- [12] Ko, D.-W., and Stewart, W.P. (2002). A structural equation model of residents' attitudes for tourism development. *Tourism Management*. 23(5), 521-530.
- [13] Dyer, P., Gursoy, D., Sharma, B., and Carter, J. (2007). Structural modeling of resident perceptions of tourism and associated development on the Sunshine Coast, Australia. *Tourism Management*. 28(2), 409-422.
- [14] Ap, J. (1992). Residents' perceptions on tourism impacts. *Annals of Tourism Research*. 19(4), 665-690.

- [15] Perdue, R.R., Long, P.T., and Allen, L. (1990). Resident support for tourism development. *Annals of Tourism Research*. 17(4), 586-599.
- [16] Lindberg, K., and Johnson, R.L. (1997). Modeling resident's attitude toward tourism. *Annals of Tourism Research*. 24(2), 402-424.
- [17] Kline, R.B. (2011). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. 3rd ed. New York: The Guilford Press.
- [18] Tabachnick, B.G., and Fidell, L.S. (2012). *Using Multivariate Statistics*. 6th ed. New York: Pearson.
- [19] Hair, J.F., Black, W.C., Babin, B.J., and Anderson, R.E. (2010). *Multivariate Data Analysis*. 7th ed. New Jersey: Prentice-Hall International.
- [20] Kline, R.B. (2012). Assumptions of structural equation modeling. *Handbook of Structural Equation Modeling*. Hoyle, R. New York: Guilford Press, 111-125.
- [21] Muthén, L.K., and Muthén, B.O. (2012). *Mplus User's Guide*. 7th Los Angeles, CA.
- [22] Cheung, G.W., and Rensvold, R.B. (2002). Evaluating goodness-of-fit indexes for testing measurement invariance. *Structural Equation Modeling*. 9(2), 233-255.
- [23] Jöreskog, K.G., and Sörbom, D. (1999). *LISREL 8 User's Reference Guide*. Lincolnwood, IL: Scientific Software International, Inc.
- [24] Steiger, J.H. (2007). Understanding the limitations of global fit assessment in structural equation modeling. *Personality and Individual Differences*. 42(5), 893-898.
- [25] Hu, L.T., and Bentler, P.M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*. 6(1), 1-55.
- [26] Látková, P., and Vogt, C.A. (2012). Residents' attitudes toward existing and future tourism development in rural communities. *Journal of Travel Research*. 51(1), 50-67.
- [27] Nunkoo, R., and Smith, S.L. (2013). Political economy of tourism: trust in government actors, political support, and their determinants. *Tourism Management*. 36(June), 120-132.
- [28] Nunkoo, R., and Gursoy, D. (2012). Residents' support for tourism: an identity perspective. *Annals of Tourism Research*. 39(1), 243-268.